

"ТАШАББУСЛИ БЮДЖЕТ" ЛОЙИХАСИНИНГ 2024 ЙИЛГИ НАТИЖАЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 13 апрелдаги "Бюджет жараёнида фуқароларнинг фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-5072-сонли қарорига мувофиқ, мамлакатимизда "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси аҳолининг маҳаллий муаммоларни ҳал қилишдаги иштирокини ошириш ва бюджет маблағларини самарали сарфланишига қаратилган муҳим ташаббус сифатида амалга оширилмоқда.

Макроиқтисодий ва ҳудудий тадқиқотлар институти (МХТИ) экспертлари томонидан 2024 йилда ҳудудларда ўтказилган "Ташаббусли бюджет" лойиҳасининг икки мавсуми якунлари таҳлил қилинди ҳамда мазкур жараёнларда ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолатининг ўрни ўрганилди.

"Очиқ бюджет" портали¹ маълумотлари таҳлиliga кўра, "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси 2024 йилда ўтказилган икки мавсумдаги ташаббуслар (лойиҳалар)нинг жами сони **63049 тани** ташкил этган. Шундан, **52261 таси** (ёки **82,9 фоизи**) саралашдан ўтган, **10788 таси** (ёки **17,1 фоизи**) рад этилган.

Мамлакат фуқаролари томонидан жами **20817,3 минг** овоз тўпланиши ҳисобига **4774 та** ташаббус ёлиб деб топилган (1-мавсум – **2824 та**, 2-мавсум – **1950 та**). Бу жами ташаббус қилинган (**63049 та**) лойиҳаларнинг **7,6 фоизини**, саралашдан ўтган лойиҳаларнинг **9,1 фоизини** ташкил қилган. Аҳолининг лойиҳадаги иштирок этиш даражаси ўртача **28 фоизни**, қаноатланиш даражаси эса 2-мавсумда **80 фоизни** ташкил этиб, 1-мавсумдаги **76 фоиздан** юқори бўлган.

I. Ижтимоий-иқтисодий омиллар таъсири.

"Ташаббусли бюджет" лойиҳаси бўйича асосий кўрсаткичлар ўртасидаги боғлиқликлар ўрганилди. Танланган кўрсаткичлар иқтисодий ва ижтимоий ҳолатнинг жамоатчилик ташаббуслари ва ёлиб лойиҳаларга бўлган таъсирини аниқлашга қаратилган. Бундай таҳлил лойиҳаларнинг **ижтимоий аҳамиятини ва ресурслар тақсимотининг самарадорлигини** тушунишга ёрдам беради. Таҳлил натижалари корреляция матрицаси ва унинг ҳарорат харитаси кўринишида тақдим этилган (1-жадвал).

1.1. Тадбиркорлик ва лойиҳа муваффақияти.

Таҳлил натижалари "тадбиркорликка мойил бўлган" ҳудудларда ташаббусли лойиҳалар сони кўпроқ бўлганлигини кўрсатмоқда. Яъни, бу борада **аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сонининг² ташаббус қилинган лойиҳалар сони** билан боғлиқлиги (**0,51**) аҳамиятлидир, **тадбиркорлар сони ортиши билан ташаббуслар кўпайишини** кўрсатмоқда. Бу яна шундан далолат берадики,

¹ <https://openbudget.uz/boards/initiatives>

² Аҳоли жон бошига тўғри келадиган фаолият юритаётган якка тартибдаги тадбиркорлар сони - Давлат солиқ қўмитаси томонидан тақдим этилган маълумотлар ва Статистика агентлигининг расмий веб-сайтидаги маълумотларига асосан ҳисобланган

тадбиркорлар ўз маҳаллаларида фаол бўлган ҳолда маҳаллий инфратузилма ёки ижтимоий аҳамиятга эга лойиҳаларни қўллаб-қувватлашда фаол иштирок этмоқда.

1-жадвал. Ижтимоий-иқтисодий омилларнинг "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари билан боғлиқлиги ҳарорат харитаси.

Тадбиркорлик	1,00	-0,54	0,76	0,51	0,43	0,61	0,71	0,40	<p>юқори ижобий боғлиқли к (+1)</p> <p>юқори салбий боғлиқли к (-1)</p>
Ишсизлик	-0,54	1,00	-0,26	-0,31	0,08	-0,35	-0,29	0,10	
Аҳоли зичлиги	0,76	-0,26	1,00	0,58	0,77	0,66	0,87	0,74	
Ташаббусли лойиҳалар	0,51	-0,31	0,58	1,00	0,42	0,47	0,57	0,38	
Барча берилган овозлар	0,43	0,08	0,77	0,42	1,00	0,51	0,69	0,99	
Ғолиб лойиҳалар	0,61	-0,35	0,66	0,47	0,51	1,00	0,82	0,48	
Ғолиб лойиҳалар суммаси	0,71	-0,29	0,87	0,57	0,69	0,82	1,00	0,67	
Ғолиб лойиҳалар тўплаган овоз	0,40	0,10	0,74	0,38	0,99	0,48	0,67	1,00	
	Тадбиркорлик	Ишсизлик	Аҳоли зичлиги	Ташаббусли лойиҳалар	Барча берилган овозлар	Ғолиб лойиҳалар	Ғолиб лойиҳалар суммаси	Ғолиб лойиҳалар тўплаган овоз	

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган
* Ҳисоб-китоблар корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари ёрдамида амалга оширилган.

Шунингдек, фаолият кўрсатаётган яқка тартибдаги тадбиркорлар сонининг ғолиб лойиҳалар сони (**0,61**) ва ғолиб лойиҳалар суммаси (**0,71**) билан юқори мусбат корреляцияси ҳам эътиборли бўлиб, бу тадбиркорлар сони ортиши уларнинг лойиҳалар муваффақиятига сезиларли таъсири борлигидан далолат бермоқда.

Ҳудудлар кесимида ўтказилган корреляция таҳлили тадбиркорлар фаоллиги ва "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари ўртасидаги боғлиқлик ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос ижтимоий-иқтисодий шароитлари, тадбиркорлик муҳити ва аҳоли фаоллигига боғлиқ равишда фарқ қилишини кўрсатди (2-жадвал).

Хусусан, **Самарқанд**, **Бухоро** вилоятлари ва **Қорақалпоғистон Республикаси**да аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сони билан ташаббусли лойиҳалар сони ўртасида кучли ижобий корреляция (мос равишда - **0,87**, **0,85** ва **0,84**), шунингдек, **Қорақалпоғистон Республикаси**, **Бухоро**, **Жиззах** ва **Сурхондарё** вилоятларида лойиҳалар учун берилган овозлар сони билан ҳам юқори

корреляция (мос равишда - **0,81, 0,81, 0,74** ва **0,73**) мавжудлиги аниқланди. Бу ҳудудларда тадбиркорларнинг фаол фуқаролик позицияси ва жамоатчилик ташаббусларини қўллаб-қувватлашга юқори даражадаги фаоллиги кузатилди.

2-жадвал. Аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сонининг лойиҳа натижалари кўрсаткичлари билан боғлиқлиги (ҳудудлар кесимида) ҳарорат харитаси.

	<i>Ташаббусли лойиҳалар</i>	<i>Барча берилган овозлар</i>	<i>Ғолиб лойиҳалар</i>	<i>Ғолиб лойиҳалар суммаси</i>
Аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сони 10 мингдан кўп бўлган ҳудудлар				
<i>Тошкент шаҳри</i>	0,43	0,69	0,32	0,41
Аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сони 6 мингдан 10 минггача бўлган ҳудудлар				
<i>Бухоро вилояти</i>	0,85	0,81	0,78	0,89
<i>Тошкент вилояти</i>	0,44	-0,08	0,46	0,61
<i>Хоразм вилояти</i>	0,12	0,08	0,67	0,59
<i>Сирдарё вилояти</i>	0,63	0,61	0,19	0,79
<i>Самарқанд вилояти</i>	0,87	0,50	0,80	0,84
<i>Қорақалпоғистон Республикаси</i>	0,84	0,81	0,71	0,92
Аҳоли жон бошига тўғри келадиган тадбиркорлар сони 4 мингдан 6 минггача бўлган ҳудудлар				
<i>Навоий вилояти</i>	0,30	0,71	0,67	0,80
<i>Фарғона вилояти</i>	0,62	0,31	0,89	0,86
<i>Жиззах вилояти</i>	0,73	0,74	0,72	0,83
<i>Қашқадарё вилояти</i>	0,46	0,11	0,66	0,67
<i>Наманган вилояти</i>	0,26	0,71	0,82	0,71
<i>Андижон вилояти</i>	0,66	0,60	0,93	0,90
<i>Сурхондарё вилояти</i>	0,29	0,73	0,88	0,83

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган
* Ҳисоб-китоблар корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари ёрдамида амалга оширилган.

Андижон, Фарғона ва **Сурхондарё** вилоятларида эса тадбиркорлар сонининг кўплиги лойиҳаларнинг муваффақиятига, яъни **ғолиб лойиҳалар** сонининг кўпайишига (мос равишда - **0,93, 0,89** ва **0,88**) ва уларга ажратиладиган маблағлар ҳажмининг ошишига (мос равишда - **0,90, 0,86** ва **0,83**) олиб келганлигини кўрсатмоқда.

Қорақалпоғистон Республикаси, Андижон ва **Бухоро** вилоятларида ҳам худди шундай тенденция кузатилиб, бу ҳудудларда **ғолиб лойиҳаларнинг молиялаштирилиши тадбиркорлар сони** билан юқори даражада боғлиқлигини кўрсатмоқда (**0,92, 0,90** ва **0,89**).

Хоразм вилоятида **ташаббус қилинган лойиҳалар сони** билан паст корреляция (**0,12**) мавжуд бўлиб, ушбу ҳолат мазкур ҳудудларда тадбиркорлар сони жамоатчилик ташаббуслари ёки овоз бериш жараёнида катта аҳамиятга эга бўлмаганлигини кўрсатмоқда.

Тошкент вилоятида эса лойиҳа кўрсаткичлари билан салбий корреляция **(-0,08)** кузатилган. Бу эса ушбу ҳудудда тадбиркорлар сони ортиши **ташаббуслар сонига** сезиларли даражада таъсир қилмаслигини ёки тадбиркорлар сони кўп бўлган тақдирда ҳам, аҳоли **овоз беришда** унчалик фаол бўлмаганлигини кўрсатмоқда.

Умумий қилиб айтганда, ушбу таҳлиллар маҳаллий жамоатчилик лойиҳаларида тадбиркорларнинг янада фаол иштирокини таъминлаш ва ижтимоий-иқтисодий муаммоларни интеграциялашган ёндашув асосида ҳал этишда жамоатчилик иштироки даражасини ошириш муҳим эканлигини кўрсатади.

1.2. Ишсизлик даражасининг лойиҳага таъсири.

Ишсизлик даражаси ва **ғолиб лойиҳалар сони** ўртасидаги салбий корреляция **(-0,35)** ишсизлик даражаси юқори бўлган ҳудудларда **жамоатчилик ташаббуслари (-0,31)** ва **ғолиб лойиҳалар сони** камроқ бўлишини кўрсатмоқда. Ишсизлик даражаси юқори бўлган ҳудудларда иқтисодий омиллар аҳолининг жамоат ишларидаги иштирокига таъсир қилиб жамоатчилик ташаббуслари кам бўлган бўлиши мумкин.

Ҳудудлар кесимида ўтказилган корреляция таҳлили ишсизлик даражасининг лойиҳага таъсири турли ҳудудларда турлича бўлишини кўрсатди. Бу ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос ижтимоий-иқтисодий шароитлари, аҳоли бандлиги ва тадбиркорлик муҳити билан боғлиқ бўлиши мумкин (*3-жадвал*).

3-жадвал. "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари кўрсаткичларининг Ишсизлик даражаси билан боғлиқлиги ҳарорат харитаси

	Ташаббусли лойиҳалар	Барча берилган овозлар	Ғолиб лойиҳалар	Ғолиб лойиҳалар суммаси
Ишсизлик даражаси (7%дан) юқори бўлган ҳудудлар				
<i>Сурхондарё вилояти</i>	0,00	-0,45	-0,65	-0,51
<i>Сирдарё вилояти</i>	0,16	0,29	-0,65	0,04
<i>Қашқадарё вилояти</i>	0,13	0,38	-0,26	-0,25
<i>Жиззах вилояти</i>	-0,55	-0,62	-0,43	-0,61
<i>Қорақалпоғистон Республикаси</i>	-0,53	-0,60	-0,41	-0,70
<i>Фарғона вилояти</i>	-0,48	-0,17	-0,70	-0,66
<i>Анджон вилояти</i>	-0,10	-0,08	-0,52	-0,41
<i>Наманган вилояти</i>	0,42	0,08	-0,19	0,08
Ишсизлик даражаси (6,5% дан 7,0% гача) ўртача бўлган ҳудудлар				
<i>Тошкент вилояти</i>	0,16	0,55	-0,30	0,00
<i>Самарқанд вилояти</i>	-0,46	0,16	-0,53	-0,37
<i>Хоразм вилояти</i>	-0,58	0,36	-0,31	-0,21
<i>Бухоро вилояти</i>	-0,50	-0,43	-0,66	-0,59
Ишсизлик даражаси (6,5% дан) паст бўлган ҳудудлар				
<i>Навоий вилояти</i>	-0,03	-0,02	-0,29	-0,29
<i>Тошкент шаҳри</i>	-0,22	-0,48	-0,25	-0,22

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган
* Ҳисоб-китоблар корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари ёрдамида амалга оширилган.

Кўпчилик ҳудудларда, хусусан **Қорақалпоғистон Республикаси** (ташаббуслар - **-0,53**, овозлар - **-0,60**, сумма - **-0,70**), **Бухоро** (ташаббуслар - **-0,50**, ғолиблар - **-0,66**, сумма - **-0,59**), **Жиззах** (ташаббуслар - **-0,55**, овозлар - **-0,62**, сумма - **-0,61**) ва **Фарғона** (ғолиблар - **-0,70**, сумма - **-0,66**) вилоятларида ишсизлик даражаси билан лойиҳа кўрсаткичлари ўртасида **юқори салбий корреляция** кузатилган. Бу ҳудудларда ишсизликнинг юқорилиги аҳолининг ижтимоий фаоллигига салбий таъсир кўрсатиб, лойиҳадаги иштирокини пасайтирган бўлиши мумкин.

Айрим ҳудудларда эса, хусусан **Тошкент** (ташаббуслар - **0,16**, овозлар - **-0,55**), **Сурдарё** (ташаббуслар - **-0,53**, овозлар - **0,29**, сумма - **0,04**) ва **Қашқадарё** (ташаббуслар - **0,13**, овозлар - **0,38**) вилоятларида ишсизлик даражаси билан лойиҳа кўрсаткичлари ўртасида нисбатан ижобий корреляция аниқланган. Бу ҳудудларда аҳолининг ижтимоий фаоллиги юқори бўлиб, улар ишсизликка қарамай, жамоатчилик ишларида фаол иштирок этаётган бўлиши мумкин. Шунингдек, бу ҳолатда, лойиҳага таъсир кўрсатадиган бошқа омиллар (масалан, аҳолининг ёш таркиби, маълумот даражаси, иш билан бандлик тури, ҳудудий ривожланиш даражаси ва ҳ.к.) муҳим роль ўйнаши мумкин.

Умуман олганда, ишсизлик даражаси "Ташаббусли бюджет" лойиҳасининг муваффақиятига таъсир кўрсатадиган муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Ҳудудлардаги ишсизлик даражасини ҳисобга олиб, лойиҳани такомиллаштириш ва тегишли чора-тадбирларни кўриш орқали лойиҳанинг самарадорлигини ошириш ва унинг ижтимоий-иқтисодий таъсирини кучайтириш мумкин.

1.3. Аҳоли зичлигининг лойиҳага таъсири.

Аҳоли сонининг барча берилган овозлар сони (0,77), ташаббус қилинган лойиҳалар сони (0,58) ва ғолиб лойиҳалар суммаси (0,87) билан юқори корреляцияси аҳолининг жамоатчилик ташаббуслари ва жамоат ишларига фаол жалб қилинишини кўрсатди. Аҳолиси кўп бўлган ҳудудларда **фуқароларнинг жамоатчилик лойиҳаларига бўлган қизиқиши юқори эканлиги** ва улар овоз бериш жараёнида фаол иштироки кузатилди. Шунингдек, аҳоли зич жойлашган ҳудудларда ижтимоий инфратузилмага бўлган эҳтиёж юқори бўлиши ва одамлар ўз муаммоларини ҳал қилиш учун лойиҳада фаолроқ иштирок этиши мумкин.

Ҳудудлар бўйича таҳлиллар шуни кўрсатаптики, аксарият ҳудудларда, хусусан **Бухоро** (ташаббуслар – **0,92**, овозлар – **0,91**, суммаси – **0,97**), **Андижон** (ташаббуслар – **0,83**, ғолиблар – **0,98**, суммаси – **0,99**), **Самарқанд** (ташаббуслар – **0,87**, ғолиблар – **0,78**), **Фарғона** (ташаббуслар – **0,84**, ғолиблар – **0,88**) вилоятлари ва **Қорақалпоғистон Республикасида** (ташаббуслар – **0,85**, ғолиблар – **0,70**, суммаси – **0,96**) вилоятларида **юқори корреляция** кузатилган (4-жадвал).

Тошкент шаҳри (ташаббуслар – **0,59**, ғолиблар – **0,70**) ва **Хоразм** (ғолиблар - **-0,38**) **паст ва салбий корреляция** кузатилган. Бу ҳудудларда аҳолининг кўплиги лойиҳанинг фаоллигига кучли таъсир кўрсатмаган бўлиши мумкин.

4-жадвал. Аҳоли сонининг лойиҳа натижалари кўрсаткичлари билан боғлиқлиги (ҳудудлар кесимида) ҳарорат харитаси

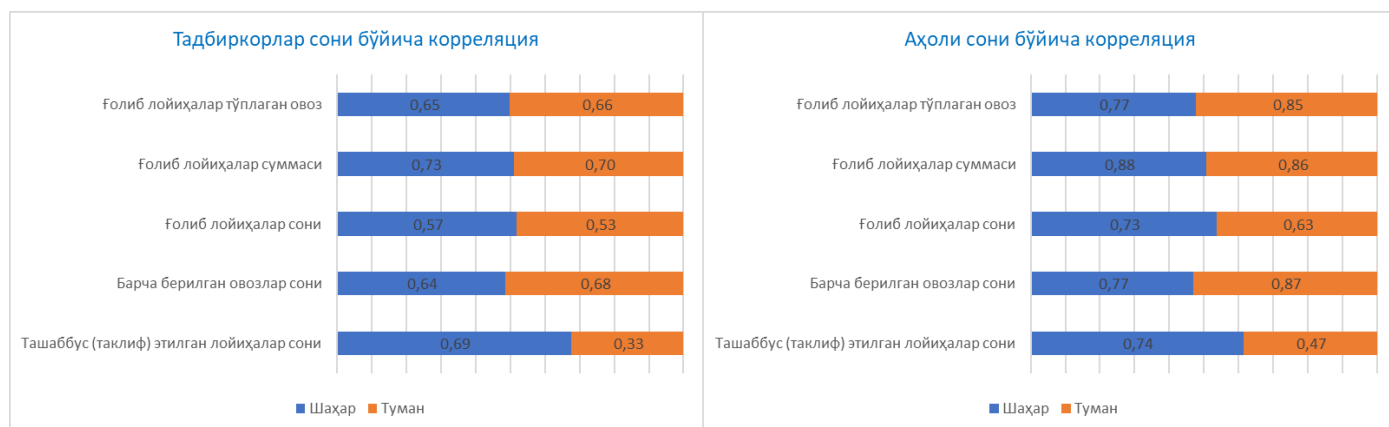
	Ташаббусли лойиҳалар	Барча берилган овозлар	Ғолиб лойиҳалар	Ғолиб лойиҳалар суммаси
Аҳолиси сони 3 млн. кишидан 4,5 млн.кишигача бўлган ҳудудлар				
Самарқанд вилояти	0,87	0,73	0,78	0,91
Фарғона вилояти	0,84	0,66	0,88	0,89
Қашқадарё вилояти	0,66	0,84	0,77	0,81
Андижон вилояти	0,83	0,82	0,98	0,99
Наманган вилояти	0,52	0,83	0,78	0,79
Тошкент вилояти	0,86	0,53	0,24	0,70
Тошкент шаҳри	0,59	0,73	0,70	0,78
Аҳолиси сони 2 млн. кишидан 3 млн.кишигача бўлган ҳудудлар				
Сурхондарё вилояти	0,60	0,93	0,90	0,96
Бухоро вилояти	0,92	0,91	0,76	0,97
Қорақалпоғистон Республикаси	0,85	0,94	0,70	0,96
Аҳолиси сони 2 млн. кишигача бўлган ҳудудлар				
Хоразм вилояти	-0,38	0,59	0,79	0,80
Жиззах вилояти	0,82	0,96	0,77	0,97
Навоий вилояти	0,43	0,96	0,67	0,93
Сирдарё вилояти	0,88	0,93	-0,21	0,90

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган
* Ҳисоб-китоблар корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари ёрдамида амалга оширилган.

1.4. Лойиҳанинг шаҳар ва қишлоқ жойлардаги самарадорлиги.

Таҳлил натижалари шаҳар ва туманларда "Ташаббусли бюджет" лойиҳасига таъсир этувчи омиллар ўртасидаги фарқлар мавжудлигини кўрсатмоқда (1-диаграмма).

1-диаграмма. Шаҳар ва туманларда тадбиркорлар ва аҳоли сонининг лойиҳа натижалари кўрсаткичлари билан боғлиқлиги

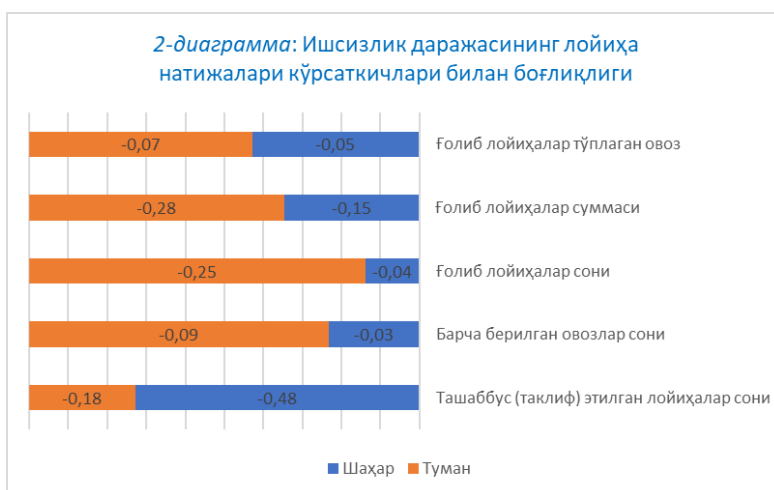

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган
* Ҳисоб-китоблар корреляцион ва регрессион таҳлил усуллари ёрдамида амалга оширилган.

Шаҳарларда тадбиркорлар сони ташаббусли лойиҳалар сони (корреляция **0,69**) ва ғолиб лойиҳалар сони (корреляция **0,57**) билан кучли боғлиқликка эга бўлиб, бу аҳоли жон бошига кўпроқ тадбиркор тўғри келадиган **шаҳарларда лойиҳа фаоллиги юқори** эканлигини кўрсатади. **Туманларда** эса бу боғлиқлик бироз паст (ташаббусли лойиҳалар сони билан **0,33** ва ғолиб лойиҳалар сони билан **0,53**) эканини кўрсатмоқда. Бу ҳолат шаҳарларга нисбатан туманларда тадбиркорлар фаоллиги "Ташаббусли бюджет" лойиҳасига камроқ таъсир қилишидан далолат бермоқда.

Шунингдек, таҳлиллар **шаҳарларда** аҳоли сонининг ташаббусли лойиҳалар сони (**0,74**) ва ғолиб лойиҳалар сони (**0,73**) билан кучли боғлиқлиги мавжудлигини кўрсатиб, аҳолиси кўп шаҳарларда фаолликнинг юқори эканлигини ва аҳоли сони ортиши билан лойиҳаларга қизиқиш ва иштирок даражаси ошишини кўрсатади. **Туманларда** эса аҳоли сони ташаббус этилган лойиҳалар сони билан **0,47**, ғолиб лойиҳалар сони билан эса **0,63** даражада боғланган, бу шаҳарларга нисбатан анча пастроқ бўлиб, аҳоли сонининг лойиҳа натижаларига таъсири туманларда нисбатан заиф эканлигини англатади.

Шаҳарларда ишсизлик даражаси ташаббусли лойиҳалар сони (**-0,48**) ва ғолиб лойиҳалар сони (**-0,04**) билан салбий корреляцияга эга бўлса, **туманларда** бу кўрсаткичлар мос равишда **-0,18** ва **-0,25** даражада камроқ салбий боғлиқликка эга. Бу ҳолат шаҳарларда ишсизлик даражаси юқори бўлса, аҳолининг лойиҳалардаги иштирокига сезиларли салбий таъсир кўрсатиши мумкинлигини, аммо туманларда бу таъсир нисбатан заиф эканлигини англатади (*2-диаграмма*).

Бу таҳлиллардан кўриниб турибдики, шаҳарларда тадбиркорлар сони ва ишсизлик даражаси каби омиллар лойиҳанинг муваффақиятига кучли таъсир кўрсатади, туманларда эса аҳоли сони муҳим роль ўйнайди.

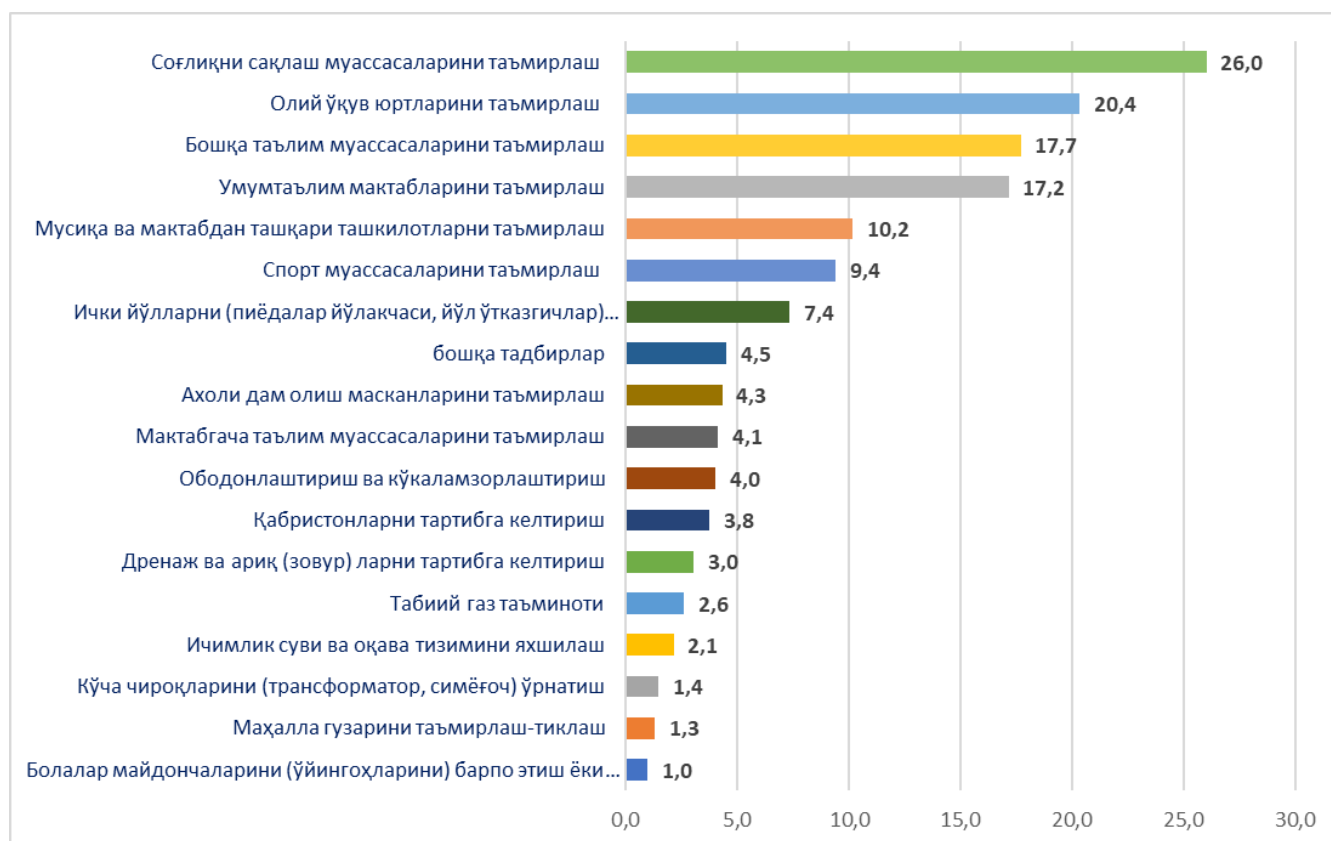
II. Муваффақият индекси (ғолиб бўлган лойиҳалар сонининг умумий лойиҳалар (ташаббуслар) сонигаги улуши).

Лойиҳалар (ташаббуслар)нинг самарадорлигини баҳолаш мақсадида **муваффақият индекси** ҳисобланиб, таҳлил қилинди. Муваффақият индекси, ғолиб лойиҳаларнинг умумий лойиҳалар (ташаббуслар) сонига нисбатан улушини кўрсатувчи асосий кўрсаткич бўлиб, у ташаббусли лойиҳаларнинг **муваффақияти даражасини баҳолашга** ёрдам беради.

2.1. Қайси соҳаларда лойиҳалар муваффақиятлироқ?

Муваффақият индекси таҳлилларига кўра **соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлаш** энг юқори муваффақият кўрсаткичига эга (**26,0**), бу соҳадаги лойиҳалар(ташаббуслар)нинг самарадорлиги (ёки муваффақиятлилиги) юқори эканлигидан далолат бермоқда. Худди шундай, **олий таълим муассасаларини таъмирлаш (20,4)** ва **бошқа таълим муассасаларини таъмирлаш (17,7)** лойиҳалари ҳам юқори муваффақият кўрсаткичига эга бўлган. (3-диаграмма).

3-диаграмма. **Ғолиб бўлган лойиҳалар йўналишлари бўйича муваффақият индекси**

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

Шунингдек, **умумтаълим мактабларини таъмирлаш** ҳам **17,2** муваффақият индексини кўрсатган, бу эса мактаб таълим муассасалари аҳамиятининг юқори эканлигидан далолат бермоқда. Бундан ташқари, **мусиқа ва мактабдан ташқари ташкилотларни таъмирлаш (10,2)** ва **спорт муассасаларини таъмирлаш (9,4)** ҳам фаол қўллаб-қувватланган йўналишлардир.

Ички йўлларни (пиёдалар йўлакчаси, йўл ўтказгичлар) таъмирлаш 7,4 кўрсаткич билан ўртача муваффақиятга эришган. Бошқа соҳалар, масалан, **ободонлаштириш, аҳоли дам олиш масканлари ва қабристонларни тартибга келтириш** каби лойиҳалар ҳам муваффақиятга эга бўлса-да, улар нисбатан пастроқ кўрсаткичларга эришган.

Маълумот учун: “Ташаббусли бюджет” лойиҳасининг 2024 йилги 2 та мавсум натижаларига кўра, республика аҳолиси устувор деб ҳисоблаган йўналишлар **ички йўллар, таълим ва соғлиқни сақлаш** муассасаларини таъмирлаш тадбирлари ҳисобланади (4-диаграмма). Жумладан, **ички йўлларни таъмирлаш** бўйича **1686 та** лойиҳа ғолиб деб топилиб, бу кўрсаткич умумий кўрсаткичнинг **35 фоизини** ташкил этади.

4-диаграмма. Ғолиб лойиҳалар соҳалар кесимида

Манба: “Ташаббусли бюджет” лойиҳаси натижалари “Open budget” портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

Умумтаълим мактабларини таъмирлаш бўйича эса **1447 та** лойиҳа (**30 фоиз**), **соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлаш** бўйича **621 та** лойиҳа (**13 фоиз**) ғолиб деб топилган. Қолган **бошқа соҳалар** бўйича **1020 та** лойиҳалар (**22 фоиз**) **мактабгача таълим муассасалари, спорт иншоотларини таъмирлаш, кўча чироқларини ўрнатиш, ҳудудларни ободонлаштириш** ва бошқа тадбирларни ўз ичига олади.

2.2. Муваффақият географияси: ҳудудий фарқлар

Таҳлил натижалари ҳудудлар ўртасида муваффақият индексида сезиларли фарқлар мавжудлигини кўрсатмоқда. **Тошкент** вилояти **энг юқори муваффақият индексига эга** бўлиб, бу ерда лойиҳаларнинг катта қисми ғолиб бўлган. Ушбу ҳудуддаги муваффақият индекси **11,6** ни ташкил қилади, бу кўрсаткич лойиҳалар(ташаббуслар)нинг самарадорлиги юқори эканлигини билдирмоқда. **Хоразм** вилояти эса энг паст муваффақият индекси (**5,0**) билан ажралиб турибди (5-жадвал).

Соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлашда **Тошкент шаҳри** энг юқори натижани кўрсатган (**51,5**). Ундан кейинги ўринларда **Фарғона** (**29,8**) ва **Сурхондарё** (**28,5**) вилоятлари турибди. **Олий таълим муассасаларини таъмирлашда** эса **Сирдарё** вилояти (**37,5**) пешқадам.

Умумтаълим мактабларини таъмирлашда Андижон (27,8) ва Тошкент вилоятлари (24,7) етакчи бўлиб, бу вилоятларда таълим инфратузилмасини яхшилашга катта эътибор берилган.

Тошкент вилояти musiqa ва мактабдан ташқари ташкилотларни таъмирлашда (37,5) ҳам юқори кўрсаткичга эга бўлган. Спорт муассасаларини таъмирлашда эса Наманган вилояти кўрсаткичи (23,0) қолган ҳудудларга нисбатан кескин тафовут билан ажралиб турибди.

5-жадвал. Ҳудудлар бўйича муваффақият индекси таҳлили

Маъмурий бирликлар	Муваффақият индекси	жумладан																	
		Болалар майдончаларини барпо этиш	Аҳоли дам олиш масканларини таъмирлаш	Кўча чироқлари(трансформатор, симёто)ни ўрнатиш ёки таъмирлаш	Дренаж ва ариқ (зовур) ларни тартибга келтириш	Ички йўллارни (пидедалар йўлачаси, йўл ўтказгичлар) таъмирлаш	Ичимлик суви ва оқава тизимини яхшилаш	Маҳалла гузарлари (ва бошқа объектлар) ни таъмирлаш-тиклаш	Қабристонларни тартибга келтириш	Ободонлаштириш ва кўчаларнинг яхшилаштириш	Бошқа тадбирлар	Табийий газ таъминоти	Умумтаълим мактабларини таъмирлаш	Соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлаш	Мактабгача таълим муассасаларини таъмирлаш	Musiqa ва мактабдан ташқари ташкилотларни таъмирлаш	Спорт муассасаларини таъмирлаш	Олий ўқув юрларини таъмирлаш	Бошқа таълим муассасаларини таъмирлаш
Тошкент вилояти	11,6	2,3	11,1	2,9	4,0	10,8	5,5	0,9	3,8	0,0	8,3	6,7	24,7	22,7	19,4	37,5	12,4	21,1	22,1
Самарқанд вилояти	9,5	0,9	17,6	2,8	4,0	11,1	1,7	0,7	20,8	0,0	6,1	0,0	14,6	24,4	5,8	5,3	9,9	12,5	11,2
Андижон вилояти	9,1	1,1	18,8	1,2	2,6	6,5	0,0	0,0	0,0	6,9	0,0	0,0	27,8	20,9	4,5	11,1	14,3	20,0	29,3
Жиззах вилояти	8,6	0,0	0,0	1,5	0,0	9,6	0,0	6,6	2,3	20,0	8,8	3,6	15,0	21,1	1,1	0,0	12,0	33,3	17,4
Фарғона вилояти	8,5	1,7	4,2	3,2	8,7	6,5	2,1	1,7	7,3	14,6	7,4	4,4	21,8	29,8	1,7	5,0	6,1	11,8	31,5
Қорақалпоғистон Республикаси	8,2	3,1	5,4	1,4	2,8	5,9	3,8	1,3	18,2	3,0	4,0	6,9	18,6	15,7	9,9	17,2	7,2	13,3	19,1
Наманган вилояти	7,9	0,6	2,3	0,9	2,3	8,3	2,9	0,6	7,1	0,0	5,0	0,0	17,7	26,8	8,3	6,3	23,0	18,5	12,2
Сирдарё вилояти	7,5	1,5	2,2	0,5	1,1	8,9	2,6	4,3	2,2	0,0	4,2	2,3	18,4	24,2	6,6	0,0	12,9	37,5	12,0
Бухоро вилояти	7,5	3,4	7,3	3,0	4,6	5,4	0,0	0,6	0,0	4,0	14,9	0,0	20,0	18,9	2,6	12,5	14,9	0,0	20,8
Қашқадарё вилояти	7,1	0,7	11,8	1,7	0,0	10,3	4,0	1,9	3,8	0,0	0,0	0,0	7,5	12,5	2,9	4,8	5,4	22,2	6,0
Тошкент шаҳри	6,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,6	0,0	19,5	51,5	2,4	0,0	5,3	27,3	14,4
Сурхондарё вилояти	5,4	0,5	2,7	1,2	4,8	5,5	2,6	0,8	0,0	2,9	8,0	0,0	7,7	28,5	0,4	11,8	2,9	22,2	13,3
Навоий вилояти	5,2	0,0	8,5	0,0	0,9	4,7	1,0	3,7	4,0	3,9	3,2	0,0	15,1	10,9	1,3	6,7	11,4	0,0	12,5
Хоразм вилояти	5,0	0,5	2,7	0,1	0,0	4,5	1,3	1,2	0,0	5,9	4,7	0,0	13,3	26,6	2,9	0,0	12,1	0,0	18,0

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

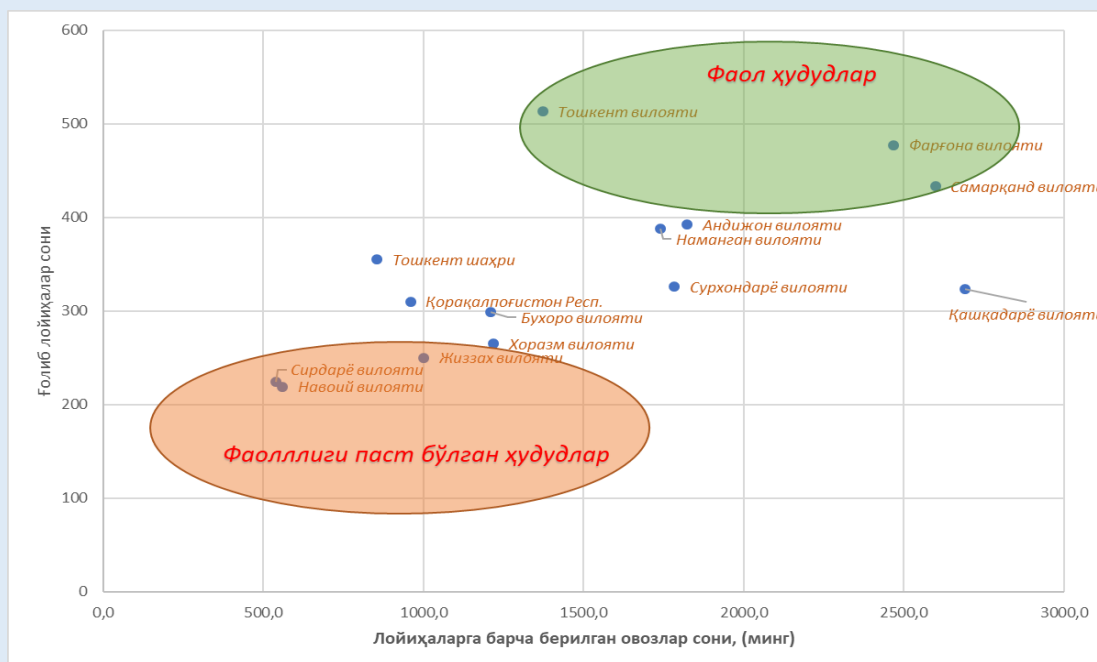
Самарқанд (11,1), Тошкент (10,8), Қашқадарё (10,3) ва Жиззах (9,6) вилоятлари ички йўллارни таъмирлаш бўйича лойиҳалар муваффақиятли бўлган. Бу ҳудудларда йўл инфратузилмасини яхшилаш муҳим йўналиш ҳисобланган.

Маълумот учун: "Ташаббусли бюджет" лойиҳасининг 2024 йилда ўтказилган икки мавсум натижалари таҳлиliga кўра, Сурхондарё (6044 та ташаббус), Фарғона (5638 та) вилоятлари ва Тошкент (5431 та) шаҳри юқори даражада фаол бўлиб, ташаббус сифатида билдирилган лойиҳалар сони нисбатан кўп бўлганлиги кўзатилади. Айрим ҳудудларда, хусусан Жиззах (2897 та) ва Сирдарё (2988 та) вилоятларида эса аксинча, ташаббуслар сони нисбатан кам бўлган.

Шунингдек, аҳоли томонидан лойиҳаларга берилган овозлар сони ва ғолиб лойиҳалар сони ўртасидаги боғлиқлик таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, энг фаол ҳудудлар сифатида Тошкент (1371,7 минг овоз, 513 ғолиб лойиҳа) ва Фарғона вилоятлари (2467,8 минг овоз, 477 ғолиб лойиҳа) алоҳида ажралиб турганлигини кўриш мумкин, бу ҳудудларда берилган овозлар сони ҳам, ғолиб лойиҳалар сони ҳам бошқа ҳудудларга нисбатан анча юқори бўлган. Навоий (560,8 минг овоз, 219

Ғолиб лойиҳа) ва Сирдарё (539,6 минг овоз, 224 Ғолиб лойиҳа) вилоятлари нисбатан паст фаолликка эга (5-диаграмма).

5-диаграмма. Лойиҳаларга берилган овозлар сони ва Ғолиб лойиҳалар сони ўртасидаги боғлиқлик

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

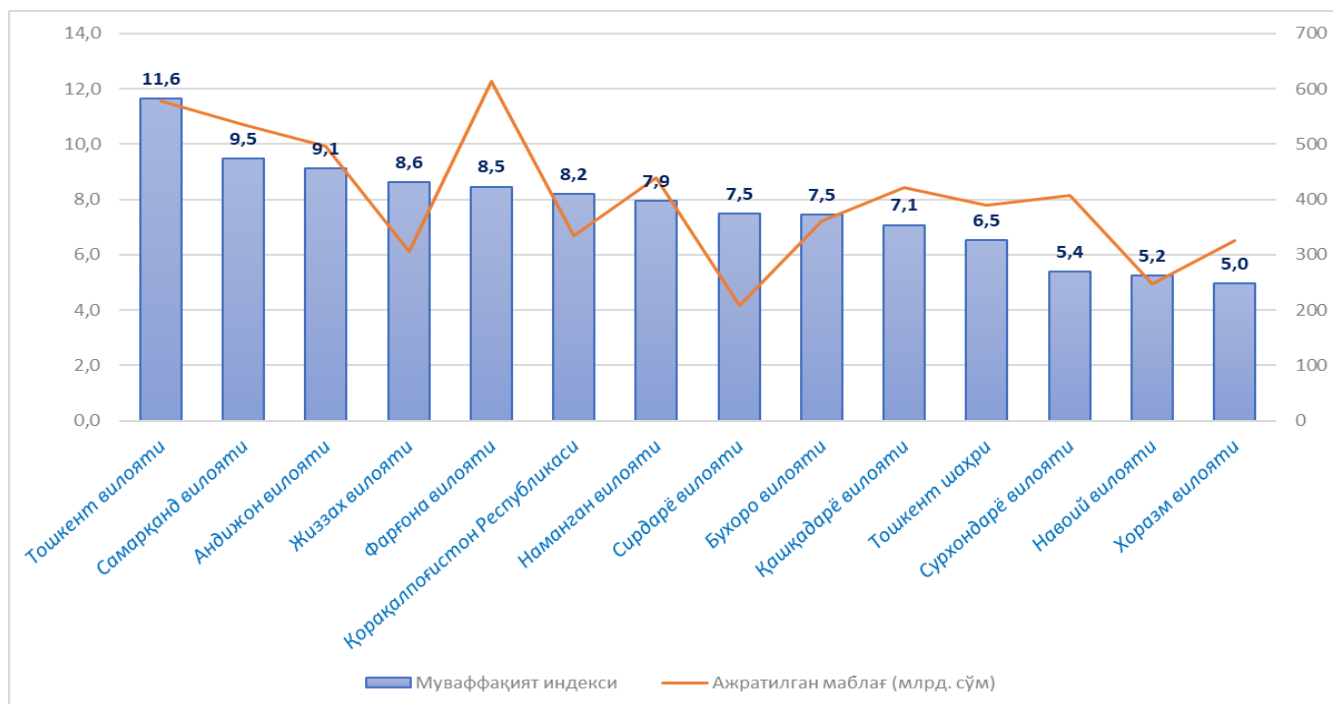
Ғолиб бўлган лойиҳаларнинг йўналишлар бўйича ҳудудлар кесимидаги таҳлили шуни кўрсатмоқдаки, аксарият ҳудудларда, айниқса Қашқадарё (237 та), Самарқанд (211 та) ва Тошкент (205 та) вилоятларида ички йўлларни таъмирлаш лойиҳалари устунлик қилмоқда (6-жадвал). Фарғона (163 та) Тошкент (161 та) ва Андижон (159 та) вилоятларида эса умумтаълим мактабларини таъмирлаш лойиҳалари бошқа вилоятларга нисбатан кўпчиликни ташкил қилади. Шу билан бирга, Фарғона (75 та) ва Тошкент (171 та) шаҳрида соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлаш лойиҳалари бошқа йўналишлардаги лойиҳаларга нисбатан кўпроқни ташкил қилмоқда.

6-жадвал. Ғолиб бўлган лойиҳаларнинг йўналишлар бўйича ҳудудлар кесимидаги таҳлили

	Қорақалпоғистон Республикаси	Андижон вилояти	Бухоро вилояти	Жиззах вилояти	Қашқадарё вилояти	Навоий вилояти	Наманган вилояти	Самарқанд вилояти	Сурхондарё вилояти	Сирдарё вилояти	Тошкент вилояти	Фарғона вилояти	Харазм вилояти	Тошкент шаҳри
Ички йўлларни (пидедалар йўлакчаси, йўл ўтказгичлар)	64	129	84	96	237	44	187	211	117	78	205	118	113	3
Умумтаълим мактабларини таъмирлаш	115	159	102	83	30	87	93	105	72	67	161	163	77	133
Соғлиқни сақлаш муассасаларини таъмирлаш	26	38	31	12	13	28	40	49	65	22	17	75	34	171
Бошқа таълим муассасаларини таъмирлаш	30	36	16	12	4	11	11	10	16	10	27	28	20	15
Спорт муассасаларини таъмирлаш	11	7	13	10	7	16	17	12	6	11	11	4	4	7
Кўча чироқлари (трансформатор, симёғоч)	5	7	15	4	10	0	6	13	11	2	16	28	1	0
Мактабгача таълим муассасаларини таъмирлаш	13	4	4	1	1	3	9	11	1	9	31	9	5	11
бошқа тадбирлар	46	12	34	32	21	30	25	22	38	25	45	52	11	15

Шунингдек, эътиборли яна бир жиҳат шуки, ажратилган маблағ миқдори билан муваффақият индекси ўртасида мўтадил боғлиқлик мавжуд эмас (6-диаграмма). Масалан, **Тошкент** вилояти энг кўп маблағ (**579 млрд. сўм**) ажратилган ҳудуд бўлиб, муваффақият индекси энг юқори бўлган, лекин бошқа ҳудудларда (**Фарғона** вилоятида) кўп маблағ ажратилган ҳолда ҳам муваффақият паст бўлган ҳолатлар мавжуд.

6-диаграмма. Ҳудудлар бўйича муваффақият индекси ва ажратилган маблағлар ўртасидаги боғлиқлик

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

Туман ва шаҳарлар кесимида муваффақият индексида ҳам тафовутлар мавжуд (7-жадвал).

Самарқанд вилоятининг **Каттақўрғон** шаҳри **19,1** индекс билан энг юқори кўрсаткичга эга бўлди, бу ҳудуддаги ташаббусли лойиҳаларнинг жуда юқори даражада қўллаб-қувватланганлигини кўрсатади. Энг паст кўрсаткич эса **Хоразм** вилояти **Тупроққалъа** туманида (**2,6**) қайд этилди, бу эса ушбу ҳудудда ташаббуслар қўллаб-қувватлаш даражасининг жуда пастлигини англатади.

Эътиборли жиҳат шуки, ТОП-20 талиқда туманларга қараганда шаҳарлар (масалан, **Бекобод**, **Нурафшон**, **Олмалиқ**, **Наманган**, **Чирчиқ**, **Хонобод**, **Ширин**, **Ангрен** шаҳарлари ва Тошкент шаҳрининг **Юнусобод** тумани) кўпчилиқни ташкил қилади. Бу ҳолатдан келиб чиқиб, шаҳарларда муваффақият индекси каттароқ бўлиши, аҳолининг маълумот даражаси ва лойиҳага қизиқиши юқори эканлиги билан боғлиқ бўлиши мумкин.

**7-жадвал. Энг юқори ва энг паст муваффақият индексига эга бўлган 20 та ҳудуд
(туман/шаҳарлар) рўйхати**

Энг юқори муваффақиятга эришган ҳудудлар 20 талиги

Энг паст муваффақиятга эришган ҳудудлар 20 талиги

№	Ҳудудлар	Туман/шаҳарлар	Муваффақият индекси	№	Ҳудудлар	Туман/шаҳарлар	Муваффақият индекси
1	Самарқанд вилояти	Каттақўрғон шаҳри	19,1	189	Хоразм вилояти	Қўшқўпир тумани	5,1
2	Тошкент вилояти	Бекобод шаҳри	18,4	190	Хоразм вилояти	Хазорасп тумани	5,1
3	Жиззах вилояти	Дўстлик тумани	17,9	191	Сурхондарё вилояти	Қумқўрғон тумани	5,0
4	Тошкент вилояти	Нурафшон шаҳри	17,7	192	Тошкент шаҳри	Учтепа тумани	4,9
5	Тошкент вилояти	Олмалиқ шаҳри	16,8	193	Наманган вилояти	Уйчи тумани	4,6
6	Тошкент шаҳри	Юнусобод тумани	16,7	194	Қорақалпоғистон Республикаси	Элликқалъа тумани	4,6
7	Бухоро вилояти	Қоровулбозор тумани	16,4	195	Навоий вилояти	Қизилтепа тумани	4,6
8	Наманган вилояти	Наманган шаҳри	16,4	196	Хоразм вилояти	Янгиариқ тумани	4,5
9	Тошкент вилояти	Чирчиқ шаҳри	16,4	197	Навоий вилояти	Конимех тумани	4,1
10	Андижон вилояти	Хонобод шаҳри	16,2	198	Сурхондарё вилояти	Боевут тумани	4,1
11	Сурхондарё вилояти	Ширин шаҳри	16,1	199	Сурхондарё вилояти	Шеробод тумани	4,0
12	Тошкент вилояти	Ангрен шаҳри	16,1	200	Сурхондарё вилояти	Олтинсой тумани	3,9
13	Жиззах вилояти	Зафаробод тумани	15,8	201	Сурхондарё вилояти	Бандихон тумани	3,8
14	Тошкент вилояти	Янгийўл шаҳри	15,4	202	Тошкент шаҳри	Олмазор тумани	3,7
15	Наманган вилояти	Турақўрғон тумани	14,0	203	Сурхондарё вилояти	Музробод тумани	3,6
16	Самарқанд вилояти	Нуробод тумани	13,4	204	Хоразм вилояти	Хива шаҳри	3,5
17	Тошкент вилояти	Пискент тумани	12,9	205	Навоий вилояти	Кармана тумани	3,5
18	Фарғона вилояти	Фарғона тумани	12,9	206	Хоразм вилояти	Янгибозор тумани	3,5
19	Андижон вилояти	Андижон шаҳри	12,5	207	Навоий вилояти	Нурота тумани	3,0
20	Қорақалпоғистон Республикаси	Қараўзак тумани	12,3	208	Хоразм вилояти	Тупроққалъа тумани	2,6

Манба: "Ташаббусли бюджет" лойиҳаси натижалари "Open budget" портали маълумотлари асосида ҳисобланган.

Энг юқори муваффақият кўрсаткичига эга ҳудудлардан бири бўлган **Тошкент** вилоятида фаол иштирок этган туман ва шаҳарлар сони кўпроқдир. Масалан, **Бекобод**, **Нурафшон**, ва **Олмалиқ** шаҳарлари юқори кўрсаткичларга эга. Бу вилоятда лойиҳаларга қизиқиш ва иштирок даражаси юқорилигини кўрсатади. Шу билан бирга, **Сурхондарё** ва **Хоразм** вилоятларида муваффақият индекси паст бўлган туманлар сони кўп бўлиб, бу ҳудудларда лойиҳаларнинг қўллаб-қувватланиши даражаси камроқ бўлган бўлиши мумкин.

Фуркат Юнусов,

Макроиқтисодий ва ҳудудий тадқиқотлар институти

Нархлар мониторинги лойиҳаси бош мутахассиси

Азизбек Мухаматжонов,

Макроиқтисодий ва ҳудудий тадқиқотлар институти

Ҳудудлар ривожланишини стратегик режалаштириш лойиҳаси етакчи мутахассиси